

Promene u akademskoj i nastavničkoj profesiji

Akadska profesija u zemljama bivše Jugoslavije: Hrvatska - panel rasprava -

doc.dr.sc. Bojana Ćulum
Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
Odsjek za pedagogiju
bculum@ffri.hr

Subotica, 23-25 studeni, 2012

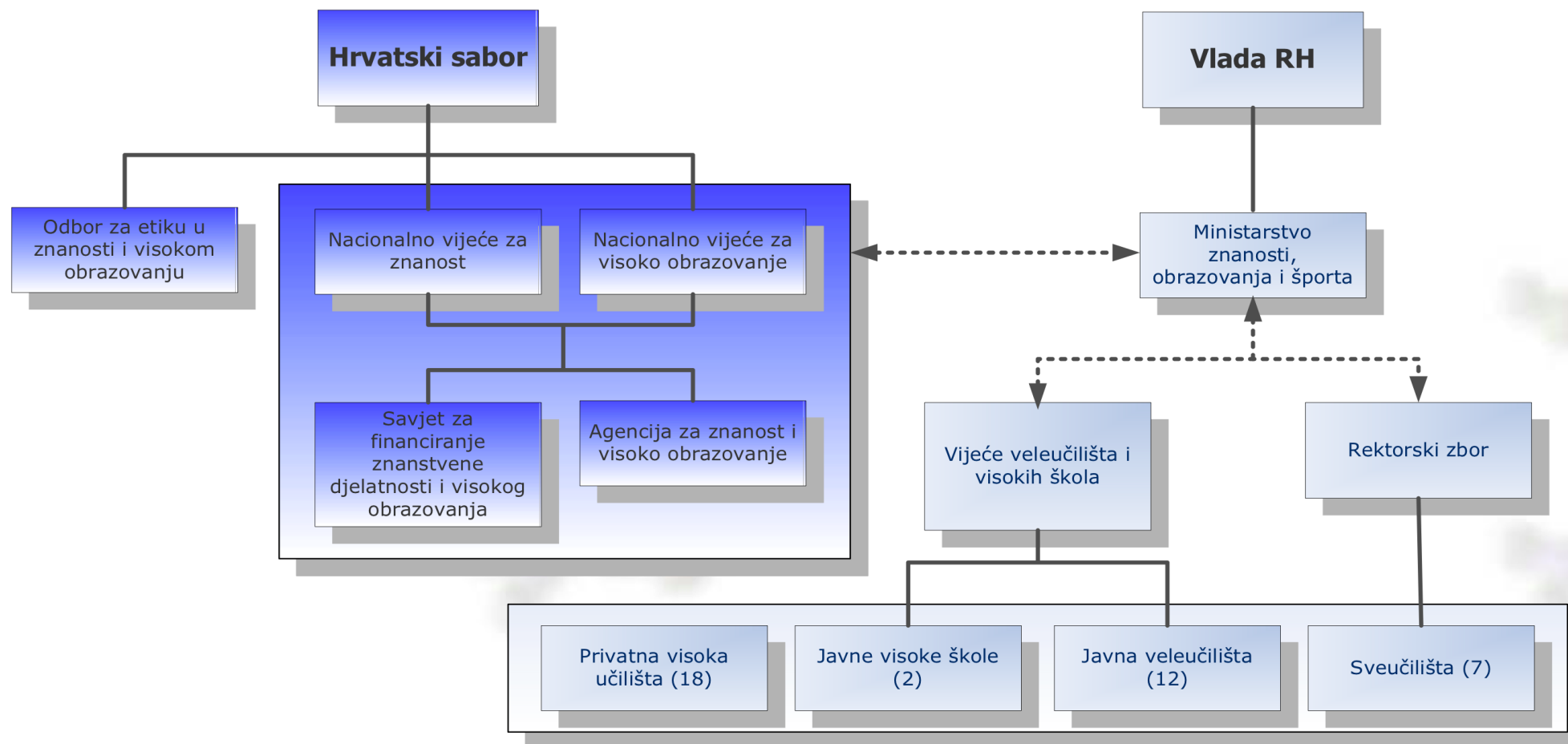
University of Rijeka

Centar za obrazovne politike
Centre for Education Policy

SUSTAV VISOKOG OBRAZOVANJA

Brojke za kontekst...aktualno stanje

- brzo rastući sustav - naglašeni porast broja studenata i zaposlenih
- 1990 - 70 000 studenata
- 2012 - 195 000 studenata
- neravnoteža prema područjima:
 - oko 60% društveno-humanističke znanosti
 - oko 25% tehnička područja;
 - >10% za biomedicinska+biotehnička+prirodna usmjerenja (za svako područje)

Brojke za kontekst...aktualno stanje

- 2006/2007 - 9 457 zaposlenih - 4 656 doktora znanosti
- 2011/2012 - 12 000 zaposlenih
 - 6 100 doktora znanosti
 - 4 085 administrativnih djelatnika
- bez strukturiranih kadrovskih politika
- broj izbora u zvanja od 2007. do 2011. porastao s 866 na 1 574
- 70% izbora po vlastitom zahtjevu

Brojke za kontekst...aktualno stanje

- preko 80% znanstvenika iznad 65 godina starosti ostaje u sustavu bez ikakvih kriterija (ZZDVO: “iznimno, kada postoji potreba”)
- 400 znanstvenika > 65 godina vs. 300injak znanstvenih novaka s doktoratom znanosti bez mogućnosti zapošljavanja
- poslijedoktorandi znanstveno produktivniji od znanstvenika u trajnom zvanju

Profil hrvatske akademske zajednice

(Golub i Šuljok, 2005; Golub, 2008)

- muška dvotrećinska dominacija i kontinuirano starenje
- dobna depresija i suženje u stratumu srednje generacije znanstvenika, generacija 40-godišnjaka - slaba točka kadrovskog potencijala
- *brain waste i brain drain*
- udio znanstvenica najveći u najmlađoj dobi (asistenti/novaci), a sukcesivno opada prema starijim stratumima
- 60,3% zapošljava se u (istoj) ustanovi izravno nakon diplomiranja
- zatvoreni proces samoreprodukcije znanstvenog kadra

Brojke za kontekst...aktualno stanje

- 3% znanstvenih radova u 10% najcitiranijih publikacija u području (EU prosjek - 11%)
- Izrazito niska produktivnost - manje od 1 publikacije znanstvenik/godina
- 90% MZOS proračuna - plaće s tendencijom godišnjeg rasta $>5\%$

Promjene u akademskoj profesiji: istraživanje

- EUROAC - *The Academic Profession in Europe: responses to societal challenges* (ESF - EUROCORES/EuroHESC), voditelj projekta: Ulrich Teichler
- hrvatski IP - *Academic Profession and Societal Expectations: Challenges for University Civic Mission*, voditeljica projekta: prof.dr.sc. Jasminka Ledić
- 2009 - 2012 - kvantitativna i kvalitativna istraživanja, 12 europskih zemalja
 - Promjene u akademskoj profesiji (CAP) + upravljanje/razvoj i struktura akademskih karijera/profesionalna diferencijacija u VO
 - Analiza preduvjeta integracije civilne misije na sveučilištima u Hrvatskoj
 - Mogućnost doprinosa akademske profesije procesima održivog razvoja

Promjene u akademskoj profesiji: istraživanje

- CAP upitnik - kontekstualiziran
- MZOS ne posjeduje potpuni popis djelatnika na sveučilištima?!
- izazov generiranja uzorka - samostalni rad/internet pretraživanje po sastavnicama (prikupljeno 7.589 imena i kontakt adresa)
- uzorak CAP istraživanja u RH:
 - 354 nastavnika (povrat<10%, mlađi>stariji)
 - nastavnici i suradnici zaposleni na sveučilištima na puno radno vrijeme temeljem ugovora o radu

(Ne)zadovoljstvo promjenama

Zadovoljstvo sveučilišnih nastavnika promjenama u sustavu visokog obrazovanja u Hrvatskoj				
	1+2	3	4+5	$\bar{x}$
Društvenim ugledom i statusom visokoškolskih nastavnika	31,9	39,4	28,7	2,9
Zahtjevima u pogledu produkcije istraživačkih rezultata u svrhu napredovanja	35,8	42,5	21,7	2,78
Ishodima učenja (rezultatima) studenata s obzirom na povećani angažman u nastavi	40,5	38,4	21,1	2,72
Materijalnim statusom	41	40,4	18,6	2,64
Osiguranjem uvjeta za znanstveno i stručno usavršavanje	48,2	36,3	15,5	2,51
Postojećom administrativnom i logističkom podrškom	51,3	32	16,7	2,5
Raspodjelom opterećenja nastavom, znanstvenim radom i administrativnim poslovima	53,4	30,2	16,4	2,46
Sveučilišnom politikom, upravljanjem i transparentnošću odlučivanja	50,5	37,5	12,1	2,42
Predznanjem i motiviranošću upisanih studenata	57,9	30,8	11,3	2,33
Promjenama u sustavu visokog obrazovanja	58,5	30,5	10,9	2,3
Državnom politikom prema VO i znanosti	65	28,7	6,3	2,14

Nastavnici homogeni u stavovima - nema razlika prema nezavisnim varijablama!

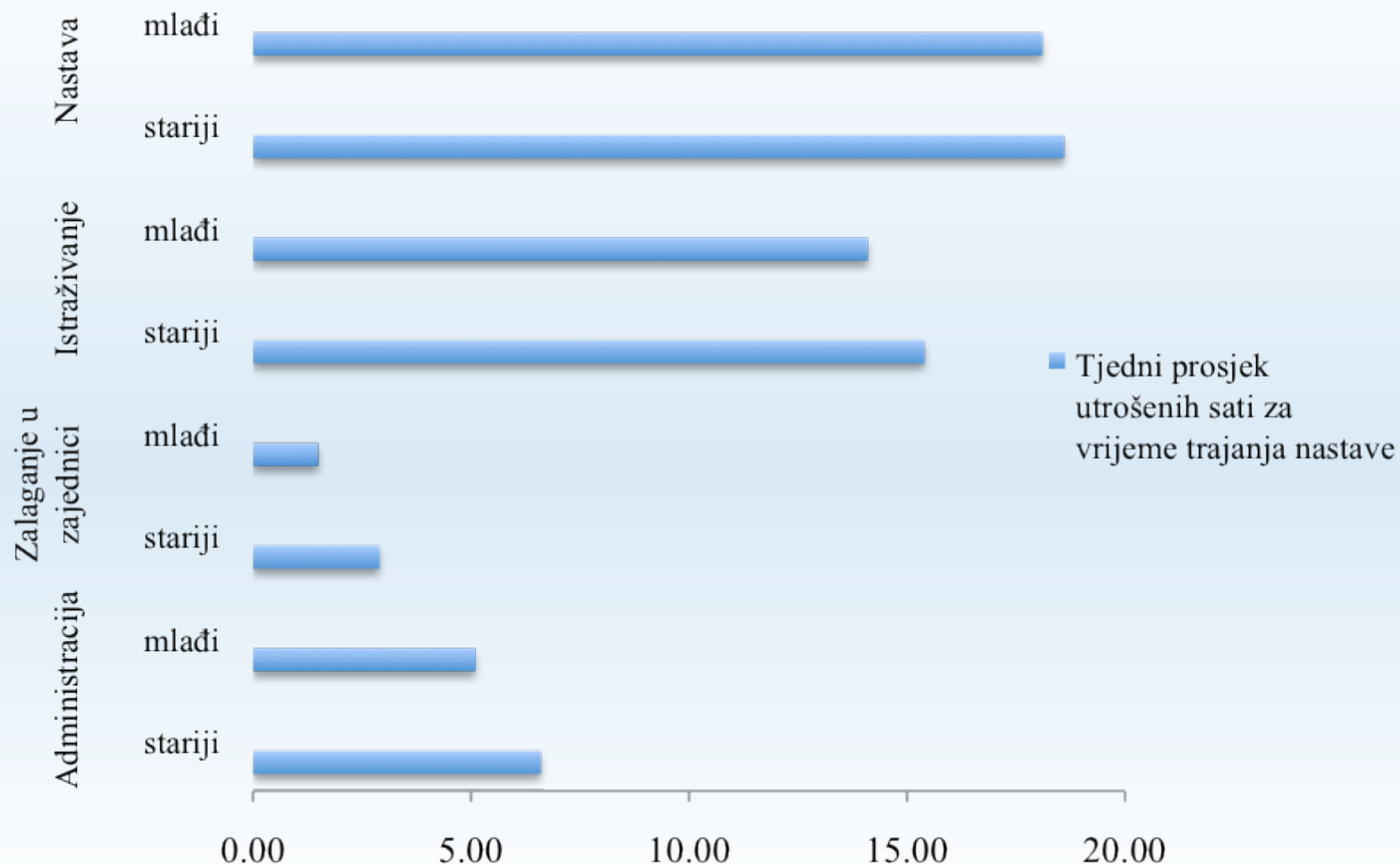

Zadovoljstvo poslom/profesijom

Procjena zadovoljstva sveučilišnih nastavnika trenutnim zaposlenjem u akademskoj zajednici; postotak													
		2010			2007/2008								
Procjena zadovoljstva		AT	CH	HR	IE	PL	NL	DE	FI	IT	NO	PT	UK
1 - Uopće ne	Stariji	6	1	11	5	2	1	3	2	1	2	6	5
	Mladi	5	3	5	4	4	2	3	2	3	2	4	11
2- Ne	Stariji	7	4	5	14	6	7	7	5	4	7	4	10
	Mladi	7	7	14	14	7	8	12	8	7	6	14	9
3 - Niti zadovoljan/niti nezadovoljan	Stariji	13	11	5	22	25	18	19	21	25	22	24	36
	Mladi	27	21	6	28	30	17	29	24	36	25	28	37
4 - Zadovoljan/na sam	Stariji	48	52	32	42	49	50	52	58	46	51	51	39
	Mladi	45	54	42	39	44	58	45	52	41	49	46	32
5 - U potpunosti	Stariji	27	31	47	17	19	26	19	15	24	18	16	10
	Mladi	16	15	34	14	14	16	10	13	13	18	8	11
Ispitanici (N)	Stariji	385	136	100	281	1305	177	149	205	1059	384	77	261
	Mladi	915	814	249	427	1611	179	828	805	642	492	347	515

Opterećenje u akademskim djelatnostima

Opterećenje u akademskim djelatnostima

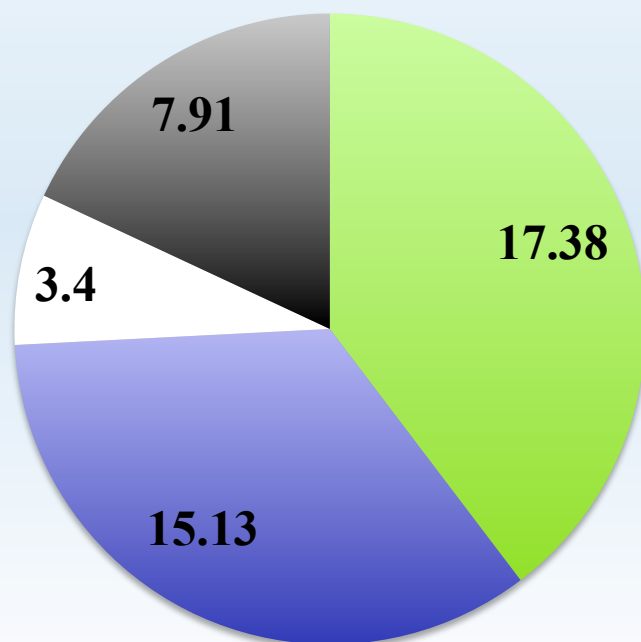
Sveučilišni nastavnici: Broj sati u akademskim djelatnostima tijekom održavanja nastave; tjedni prosjek sati (aritmetička sredina)													
		2010				2007/2008							
Akademske djelatnosti		AT	CH	HR	IE	PL	NL	DE	FI	IT	NO	PT	UK
Nastava	Stariji	13,5	15,5	18,6	15,7	18,7	17,3	18,5	19,6	18,1	17,5	17,2	18,0
	Mladi	10,4	7,4	18,1	18,0	19,4	19,8	10,1	11,7	18,2	7,0	20,4	14,5
Istraživanje	Stariji	16,5	17,8	15,4	15,4	15,2	14,8	17,3	13,5	17,3	12,8	12,9	12,9
	Mladi	17,2	24,4	14,1	14,0	15,3	14,2	18,8	22,1	17,2	15,9	13,1	14,3
Zalaganje u zajednici	Stariji	6,2	4,6	2,9	3,0	3,4	2,1	6,8	2,6	3,7	2,0	1,8	1,8
	Mladi	5,1	3,2	1,5	2,0	3,0	1,6	6,0	1,8	3,7	0,7	1,8	1,1
Administracija	Stariji	9,4	9,3	6,6	11,6	5,2	7,4	8,5	8,1	4,7	6,8	6,3	10,6
	Mladi	5,2	4,0	5,1	8,6	4,1	3,4	2,3	2,9	3,1	2,1	3,7	8,8
Ostalo	Stariji	3,4	4,6	4,0	4,9	3,3	2,9	4,7	3,3	2,4	3,0	2,7	3,6
	Mladi	2,9	3,3	3,0	3,4	3,0	2,8	2,0	2,1	2,2	1,4	2,5	3,2
Ukupan broj sati/tjedan	Stariji	49,0	51,8	47,5	50,6	45,8	44,5	55,8	47,2	46,3	42,1	40,9	46,9
	Mladi	40,8	42,4	41,8	46,1	44,8	41,9	39,1	40,7	44,3	27,2	41,4	42,0
Ispitanici (N)	Stariji	411	131	100	265	1274	161	147	195	1017	337	71	239
	Mladi	873	731	246	409	1544	149	747	718	617	320	317	423

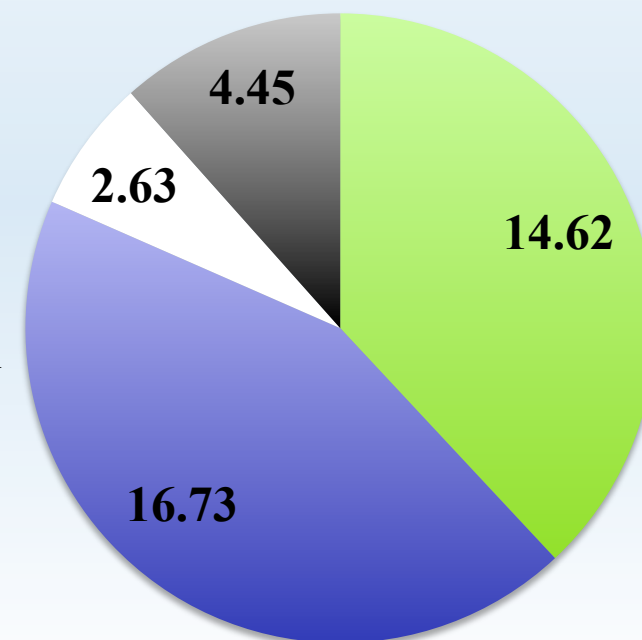
Zalaganje u zajednici

Prosječan broj sati tjedno posvećen aktivnostima zalaganja tijekom održavanja nastave (aritmetička sredina)

Stariji nastavnici na sveučilištima

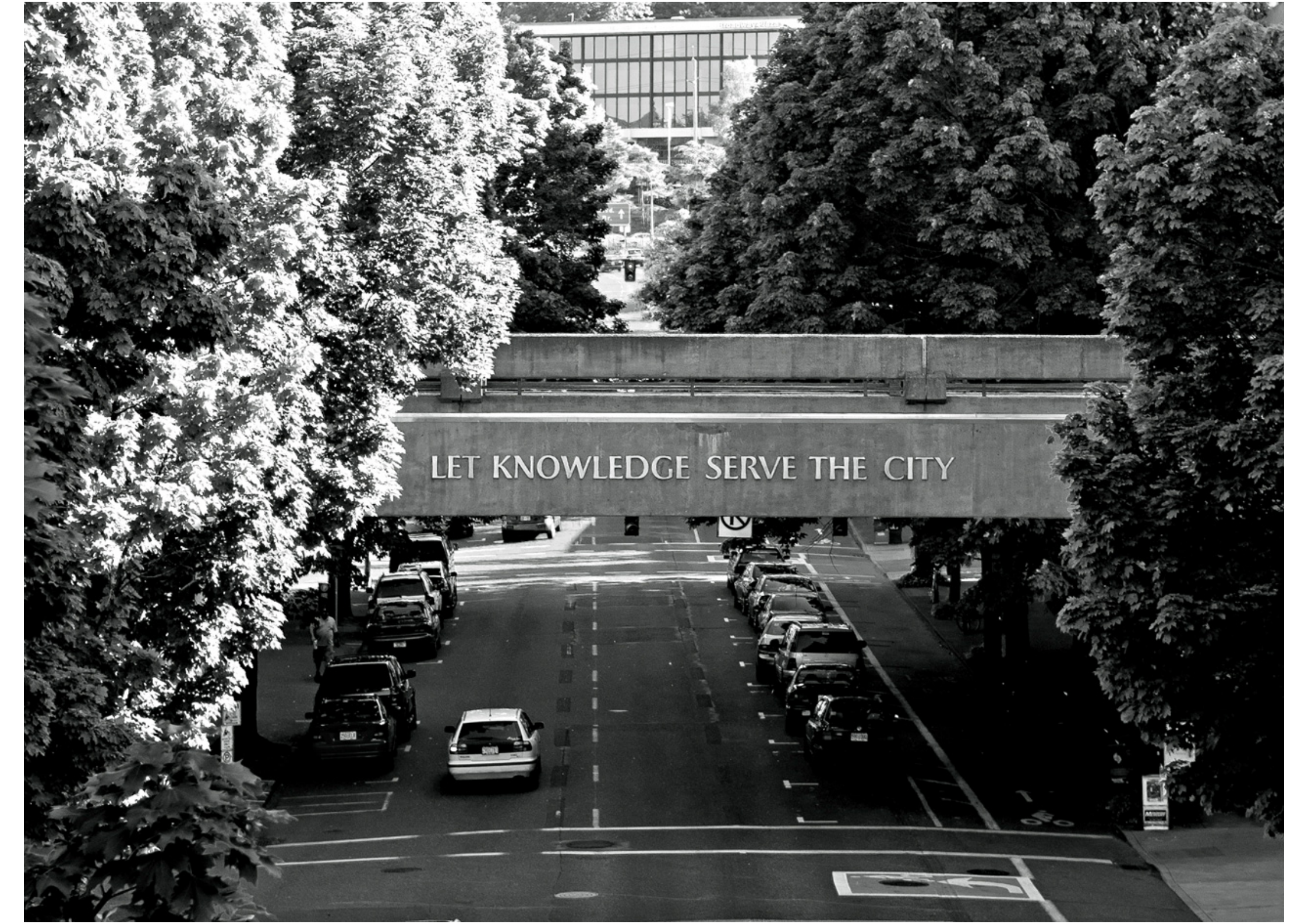
Mlađi nastavnici na sveučilištima

- Nastava
- Istraživanje
- Zalaganje u zajednici
- Administracija

AKADEMSKO ZALAGANJE (m>ž)	Znanstveni /istraživački odbori Recenzentske aktivnosti Uredništvo knjiga i časopisa Izvršne i upravljačke funkcije u akademskim i strukovnim organizacijama/udrugama
DRUŠTVENO/JAVNO ZALAGANJE U ZAJEDNICI (ž>m)	Članstvo i angažman u organizacijama civilnog društva Angažman na projektima temeljenima na potrebama zajednice Suradnja s lokalnim, nacionalnim i međunarodnim organizacijama, agencijama i socijalnim službama
POLITIČKO ZALAGANJE (m>ž)	Uključenost u lokalnu, nacionalnu i međunarodnu politiku Izvršne i upravljačke funkcije u sindikalnim organizacijama

LET KNOWLEDGE SERVE THE CITY

ZNANOST NARODV

UNESCO Svjetska deklaracija o visokom obrazovanju za 21. st.

„...osnovna misija sveučilišta – obrazovanje, izobrazba, istraživanje i posebno doprinos održivom razvoju i napretku društva u cjelini – treba biti očuvana, ojačana i proširena kako bi mogla *obrazovati visoko kvalificirane, ali prije svega društveno odgovorne građane...*“ (članak 2)

„...posebnu pažnju valja posvetiti *ulozi koju sveučilišta i visoko obrazovanje imaju za razvoj zajednice i društva* i to osobito kroz aktivnosti kojima je cilj sustavno uklanjanje siromaštva, gladi, nasilja, netolerancije, diskriminacije, nepismenosti, širenja bolesti, degradacije okoliša te putem aktivnosti koje teže razvoju mira...“ (članak 4)

„...sveučilišta trebaju obrazovati studente koji će biti dobro informirani i visoko motivirani građani, sposobni kritički promišljati, analizirati probleme u društvu, tražiti sustavno rješenja za te probleme, a zatim ih i primjeniti, pri čemu valja istaknuti važnost prihvatanja vlastite društvene odgovornosti.“ (članak 9)

Civilna misija sveučilišta

Integracija civilne misije podrazumijeva djelovanje sveučilišta i sveučilišnih nastavnika u onim sferama zajednice “u kojima ne kupujemo i ne prodajemo, već razgovaramo sa susjedima o dobrobitima za našu zajednicu.”

(Barber, 1996)

“Akademska zajednica mora postati snažniji partner u potrazi za rješenjima najvažnijih društvenih, građanskih, ekonomskih i moralnih problema. To znači povezati bogate i značajne ljudske i materijalne resurse sveučilišta s našim najvažnijim društvenim, građanskim i etičkim problemima, s našom djecom, predškolskim ustanovama, našim školama, našim nastavnicima i našim gradovima. Ali, ako zagrebemo dublje, čvrsto sam uvjeren kako nam nije potrebno još novih programa, već viša svrha, izraženiji osjećaj misije, jasniji smjer u kojem možemo pokrenuti postojeće djelatnosti, osobito nastavu i istraživanje” (Boyer, 1996)

Zalaganje u zajednici: istraživanje

Angažman u (lokalnim) zajednicama

- 180 intervjuja – 3 zemlje (DE, IE, HR)
 - *Kao akademski djelatnik, kako doživljavate Vašu ulogu u doprinosu razvoja zajednice i društva?*
 - *U koje se aktivnosti uključujete s ciljem doprinosa razvoju zajednice i društva?*
 - *Vrednuju li se takve aktivnosti na Vašoj instituciji? Ako da na koji način?*

‘Doživljaj’ uloge u doprinosu razvoja zajednice i društva: HR perspektiva

1. Kroz profesiju - odgovorno obavljanje **nastavne**, znanstvene i stručne djelatnosti
2. Zalaganje u zajednici je akademska odgovornost
3. Nastava i istraživanje u funkciji suradničkih odnosa i razvoja zajednice i društva
4. Oštra kritika (pasivne) akademske zajednice

‘Doživljaj’ uloge u doprinosu razvoja zajednice i društva: HR perspektiva

„Radim na takvom fakultetu koji priprema buduće učitelje/nastavnike i to je samo po sebi veliki doprinos zajednici i društvu.” (HR_5, društvene i humanističke znanosti)

Čini mi se da kvalitetni nastavnik koji propituje svoje stavove u radu sa studentima, bolje doprinosi javnosti nego primjerice u nekom znanstvenom pogledu.” (HR_28, medicinske znanosti)

„Svoju ulogu u doprinosu razvoja zajednice i društva doživljavam prije svega u komunikaciji sa studentima i kroz svoj stručni rad (...) znanstveni rad je za zatvorenu zajednicu (...) mislim da stručni stručni dio ima nekakvog utjecaja, da se čuje i vidi.” (HR_7, društvene i humanističke znanosti)

‘Doživljaj’ uloge u doprinosu razvoja zajednice i društva: HR perspektiva

“Što se tiče doprinosa akademskih djelatnika u razvoju zajednice i društva, mislim da smo zapravo u Hrvatskom društvu dosta nevidljivi i slabo zastupljeni te da zapravo svi zajedno slabo doprinosimo.” (HR_17, prirodne i tehničke znanosti)

“Mislim da mi nemamo baš puno utjecaja konkretno izvan akademske zajednice na boljitak društva.” (HR_29, medicinske znanosti)

Mislim da kao akademski djelatnici premalo doprinosimo. Za sebe mogu reći da se trudim, na način da svaki put kada imam poziv izvan sveučilišta da se uključim u rad u onoj domeni koja je moja, da se nastojim na to odazvati. Generalno, mislim da smo se kao akademska zajednica povukli i postali sami sebi svrha.” (HR_32, društvene i humanističke znanosti),

Modeli/aktivnosti zalaganja u zajednici: komparativna perspektiva (DE, IE, HR)

1. Učenje zalaganjem u zajednici i studentska pripravništva
2. Istraživanja temeljena na potrebama/problemima (lokalne) zajednice
3. *Outreach* aktivnosti
4. Volontiranje i *pro bono* rad
5. Organizirane usluge na razini institucije (sveučilišta, fakulteta, odjela)
6. Političko djelovanje

Vrednovanje zalaganja u zajednici: komparativna perspektiva

Zalaganje u zajednici je prepoznato u obrascima unapređenja gdje se jasno ističu aktivnosti predavanja, istraživanja i zalaganja u zajednici/slужbe zajednici, tako da je to jedna od tri aktivnosti koja se vrednuje." (IE_51_ACA, Irska, medicinske znanosti).

"Te vrste aktivnosti ulaze u obzir prilikom napredovanja jer čine treću kategoriju akademskih djelatnosti. To neće biti odlučujuće u napredovanju, ali će igrati određenu ulogu." (IE_53-ACA, Irska, prirodne i tehničke znanosti).

Vrednovanje zalaganja u zajednici: komparativna perspektiva

„Aktivnosti koje se tiču služenja zajednici/društvu su uglavnom dobrovoljne, ali su poštovane (priznate) od strane uprave i kolega“ (0210BP_AC, Njemačka, prirodne i tehničke znanosti)

„Ako se obavljene aktivnosti za dobrobit društva i zajednice uopće i procjenjuju, onda se procjenjuju negativno.“ (HR_34, Hrvatska, društvene i humanističke znanosti)

Te aktivnosti nisu nagrađene i mogu samo izazvati profesionalnu štetu pojedincu. Na primjer, osoba može 'stati na put' nekim starijim kolegama koji bi mogli odlučivati o njegovoj/njezinoj budućnosti.“ (HR_46, Hrvatska, društvene i humanističke znanosti)

Nacionalne specifičnosti i izazovi

- volonterski vs. obvezni doprinos
- formalno vrednovanje vs. informalno vrednovanje vs. izostanak bilo kakvog oblika vrednovanja
- '*out of the academic box*' zalaganje – zalaganje u zajednici kao prijetnja akademskom napredovanju
- kratkoročne (1 dan/noć) vs. dugoročne aktivnosti
- uloga partnera vs. uloga posjetitelja i promotora

Otvorena pitanja...

Zalaganje u zajednici...

- nacionalno / regionalno / lokalno pitanje?
- institucionalno?
- individualno?

